មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

អ្វីទៅជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ?

ថ្ងៃទី១០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៣

លីម ជ័យទ័ត្ត

អ្នកសង្កេតការណ៍ដំណើរកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ជាបទល្មើសធ្ងន់ធ្ងរមួយក្នុងចំណោមបទល្មើសធ្ងរធ្ងន់ដទៃផ្សេងទៀតនៅក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិ និងត្រូវបានផ្តល់និយមន័យផ្សេងៗគ្នា[១] ដោយតុលាការអន្តរជាតិនានាទៅតាមបរិបទជាក់ស្តែងនៃរឿងក្តីដែលបានកើតឡើង ។

បទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ត្រូវបានឃើញកើតមាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាអំឡុងពេលនៃរបបខ្មែរក្រហមចន្លោះពីថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ រហូតដល់ថ្ងៃទី៦ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ។ តុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ចជំនុំជម្រះលើបទឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ គឺអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងតាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងអង្គការសហប្រជាជាតិ និងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជានៅក្នុងឆ្នាំ២០០៣ ។ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ជាបទឧក្រិដ្ឋកម្មមួយដែលពុំមានអាជ្ញាយុកាលមានន័យថា ទោះបីជាបទឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ ត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងអតីតកាលអស់រយៈពេលយូរឆ្នាំហើយក៏ដោយ បុគ្គលជាអ្នកប្រព្រឹត្តនៅតែពុំអាចរួចផុតពីការចោទប្រកាន់ ។

---

[១] មាត្រា៥ នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា បានចែងទាក់ទងនឹង “ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ” ថា ”*ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មគ្មានអាជ្ញាយុកាល គឺអំពើណាមួយដូចខាងក្រោម ដែលវាយប្រហារជាទូទៅ ឬដោយមានការរៀបចំប្រឆាំងទៅលើប្រជាជនស៊ីវិល ដោយមូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនាណាមួយ* [...] ”។ រីឯ មាត្រា៥ នៃលក្ខន្តិកៈតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី [ICTY] បានបញ្ញត្តិទាក់ទងនឹង «ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ» ថា ”*តុលាការ* [ICTY] *ត្រូវមានអំណាចដើម្បីកាត់សេចក្តីលើបុគ្គលនានាដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដូចខាងក្រោម នៅពេលឧក្រិដ្ឋកម្មនោះបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ទោះបីជាមានចរិតលក្ខណៈជាអន្តរជាតិ ឬជាជម្លោះផ្ទៃក្នុង និងសំដៅប្រឆាំងលើប្រជាជនស៊ីវិលណាមួយ* [...] ”។ ផ្ទុយពីតុលាការ [ICTY] និងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា[ECCC] តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ [ICC] បានចែងនៅត្រង់មាត្រា៧ នៃលក្ខន្តិកៈរបស់ខ្លួនថា ”ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិមានន័យថា ជាអំពើណាមួយដូចខាងក្រោមដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងជាផ្នែកនៃការវាយប្រហារជាទូទៅ ឬដោយមានការរៀបចំសំដៅប្រឆាំងទៅលើប្រជាជនស៊ីវិលណាមួយ ដោយមានការដឹងពីការវាយប្រហារនោះ[...] ”។ សូមមើលផងដែរ សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ចុះថ្ងៃទី២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១០, ឯកសារE188, កថាខណ្ឌ ២៨១, ២៨៩-២៩០ និងសូមមើលកំណត់សម្គាល់ជើងទំព័រលេខ ៥៣៦ និង៥៣៩ ។

យោងតាមមាត្រា៩ នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ស្តែងឡើងតាមរយៈការប្រព្រឹត្តបទល្មើសមួយចំនួន ដូចជា ៖

- ការធ្វើមនុស្សឃាត
- ការសម្លាប់រង្គាល
- ការធ្វើឲ្យទៅជាទាសករ
- ការនិរទេស
- ការដាក់ក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង
- ការធ្វើទារុណកម្ម
- ការរំលោភលើផ្លូវភេទ
- ការធ្វើទុកបុកម្នេញដោយហេតុផលនយោបាយ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា និង
- រួមទាំងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត ដូចជា អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ អំពើហឹង្សាផ្លូវភេទ ការបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ និងការជម្លៀសប្រជាជនដោយបង្ខំ ។[២]

[២] មាត្រា៩ នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ សូមបញ្ជាក់ថា ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលចូលជាធរមាននៅក្នុងឆ្នាំ២០១០ នៅត្រង់មាត្រា១៨៨ ទាក់ទងនឹង "បទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ" ក៏បានចែងស្រដៀងគ្នាទៅនឹងមាត្រា៩នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែរ ។ មាត្រា១៨៨ បានចែងថា ៖ " បទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ គឺជាអំពើណាមួយក្នុងចំណោមអំពើដែលរៀបរាប់ខាងក្រោមនេះ កាលបើអំពើនេះត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃការវាយលុយជាទូទៅឬជាប្រព័ន្ធសំដៅប្រឆាំងប្រជាជនស៊ីវិល ៖

១) ឃាតកម្ម ។

២) ការសម្លាប់រង្គាល ។

៣) ការធ្វើឲ្យទៅជាទាសករ ។

៤) ការនិរទេស ឬជម្លៀសប្រជាជនដោយបង្ខំ ។

៥) ការដាក់ពន្ធនាគារ ឬគ្រប់រូបភាពដទៃទៀតនៃការដកហូតយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរនូវសេរីភាពដោយបំពានទៅលើបទប្បញ្ញត្តិគ្រឹះនៃនីតិអន្តរជាតិ ។

៦) ការធ្វើទារុណកម្ម ។

៧) ការចាប់បង្ខំសេពសន្ថវៈ ការធ្វើទាសកម្មខាងផ្លូវភេទ ពេស្យាចារដោយបង្ខំ ការមានគភ៌ដោយបង្ខំ វិញ្ញកម្មដោយបង្ខំ និងគ្រប់រូបភាពផ្សេងទៀតនៃអំពើហិង្សាខាងផ្លូវភេទ ដែលមានទម្ងន់ប្រហាក់ប្រហែលគ្នា ។

៨) ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញលើក្រុម ឬសមូហភាពដោយមូលហេតុនយោបាយ ពូជសាសន៍ ក្រុមជាតិ ជាតិពន្ធុ វប្បធម៌ សាសនា ឬភេទ ។

៩) ការបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ ។

១០) ការអនុវត្តនយោបាយប្រកាន់ពូជសាសន៍ជាប្រព័ន្ធតាមបែបអាប៉ាថេដ ។

ទោះបីជាយ៉ាងណា ដើម្បីចាត់ទុកជាបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិបាន បទល្មើសទាំងអស់ខាងលើ ចាំបាច់ត្រូវតែកើតឡើងនៅក្នុងក្របខណ្ឌនៃការវាយប្រហារ ហើយការវាយប្រហារនោះត្រូវតែធ្វើឡើងមានលក្ខណៈជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធ សំដៅប្រឆាំងនឹងប្រជាជនស៊ីវិល ដោយសារមូលហេតុជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ដើម្បីចោទប្រកាន់បុគ្គលណាម្នាក់ថា បានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ចាំបាច់ត្រូវតែបង្ហាញឲ្យឃើញថា ការវាយប្រហារដែលកើតឡើង ពិតជាមានជាប់ទាក់ទងនឹងអំពើរបស់ជនដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ ហើយជននោះចាំបាច់ត្រូវតែបានដឹងអំពីការវាយប្រហារ ។[៣] ទាំងអស់នេះ គឺជាធាតុផ្សំទូទៅនៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។

គួរគត់សម្គាល់ថា នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ពុំបានដាក់លក្ខខណ្ឌតម្រូវឲ្យមានទំនាក់ទំនងរវាងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធនោះទេ ។

ធាតុផ្សំទូទៅដែលបង្កើតឲ្យមានឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ

១) ការវាយប្រហារ

ការវាយប្រហារ គឺជាការប្រព្រឹត្តិនូវអំពើហិង្សាច្រើន ។ ជនជាប់ចោទមិនចាំបាច់ប្រព្រឹត្តិអំពើហិង្សាទាំងអស់ ដែលបង្កើតបានជាការវាយប្រហារនោះទេ (អំពើរបស់ជនជាប់ចោទគ្រាន់តែជាផ្នែកនៃការវាយប្រហារទូទៅក៏បានដែរ) ។ នៅក្នុងការវាយប្រហារតែមួយ អាចកើតមានអំពើហិង្សាច្រើន ឧទាហរណ៍ អំពើមនុស្សឃាត រំលោភលើផ្លូវភេទ និងទារុណកម្ម ។[៤]

ទោះបីជាសញ្ញាណនៃការវាយប្រហារ មានលក្ខណៈខុសគ្នាពីសញ្ញាណនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធក៏ដោយ ការវាយប្រហារសំដៅប្រឆាំងនឹងប្រជាជនស៊ីវិលអាចកើតមានឡើងមុន អាចអូសបន្លាយពេលយូរ ឬបន្តមានរហូតក្នុងអំឡុងពេលនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ។[៥]

---

១១) គ្រប់អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត ដែលបង្កឲ្យមានការឈឺចាប់យ៉ាងខ្លាំង ឬការប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើបូរណភាពខាងរូបកាយ ។"

យោងលើមាត្រា១៨៩ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌដដែលនេះ ប្រសិនបើជនណាម្នាក់ត្រូវបានរកឃើញថាមានពិរុទ្ធភាពទាក់ទងនឹងការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនឹងត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត ។

[៣] សាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង, សំណុំរឿង០០១ ករណី កាំង ហ្កេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច ចុះថ្ងៃទី២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១០, ឯកសារE188, កថាខណ្ឌ២៩៧ ។ [បន្ទាប់ពីនេះនឹងហៅថា សាលក្រម ឌុច]

[៤] ដដែល ដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ២៩៨ ។

[៥] ដដែល ដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ២៩៩ ។

២) លក្ខណៈទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធ

អនុលោមតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ការវាយប្រហារត្រូវតែមានលក្ខណៈជាទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធ។ ពាក្យ *លក្ខណៈជាទូទៅ* គឺសំដៅលើការវាយប្រហារដែលមានលក្ខណៈទូលំទូលាយ និងមានចំនួនជនរងគ្រោះច្រើន។ រីឯពាក្យថា *ជាប្រព័ន្ធ* គឺសំដៅទៅលើអំពើហិង្សាដែលមានការរៀបចំ ហើយអំពើនោះមិនអាចកើតមានដោយចៃដន្យនោះទេ។ ការបែងចែកលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃការវាយប្រហារទាំងពីរទម្រង់ឲ្យដាច់ពីគ្នា គឺជាការលំបាកនៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង។ ការវាយប្រហារលក្ខណៈទូទៅដែលកំណត់គោលដៅលើចំនួនជនរងគ្រោះច្រើន ជាទូទៅត្រូវផ្អែកលើទម្រង់មួយចំនួននៃការរៀបចំផែនការឬចាត់ចែង។ ការវាយប្រហារលក្ខណៈជាទូទៅអាចសំដៅលើ "ទាំងអនុភាពគ្រួតគ្នានៃអំពើអមនុស្សធម៌ជាច្រើន ទាំងអំពើមនុស្សធម៌តែមួយដែលមានទ្រង់ទ្រាយធំ"។[៦]

ដើម្បីកំណត់ថា ការវាយប្រហារ ដែលកើតឡើងមានលក្ខណៈទូទៅ ឬជាប្រព័ន្ធ ឬការវាយប្រហារនោះមានលក្ខណៈទាំងពីរ ចាំបាច់ត្រូវពិចារណាលើផលវិបាកដែលកើតចេញពីការវាយប្រហារលើប្រជាជនដែលបានកំណត់ថាជាគោលដៅ ជនរងគ្រោះដែលទទួលរងពីការវាយប្រហារនោះមានចំនួនច្រើន ចរិតលក្ខណៈនៃអំពើវាយប្រហារ លទ្ធភាពនៃការចូលរួមរបស់មន្ត្រី ឬអាជ្ញាធរ ឬគំរូនៃឧក្រិដ្ឋកម្មផ្សេងទៀតដែលអាចកត់សម្គាល់បាន។[៧]

៣) សំដៅប្រឆាំងលើប្រជាជនស៊ីវិល

ការវាយប្រហារដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ គឺត្រូវតែសំដៅប្រឆាំងលើប្រជាជនស៊ីវិល។ ពាក្យថា *ប្រជាជន* មិនមែនមានន័យថា ទាល់តែមានប្រជាជនទាំងអស់នៅក្នុងទីតាំងភូមិសាស្ត្រណាមួយដែលមានការវាយប្រហារទើបចាត់ទុកថាជាគោលដៅនៃការវាយប្រហារនោះទេ។ គ្រាន់តែ ប្រជាជននៅក្នុងក្រុមមួយចំនួនល្មម ត្រូវបានគេកំណត់ថាជាគោលដៅនៃការវាយប្រហារ ឬគោលដៅនៃការវាយប្រហារនោះត្រូវបានបង្ហាញឲ្យឃើញថា ធ្វើឡើងដើម្បីសំដៅប្រឆាំងលើប្រជាជនស៊ីវិល គឺមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់នឹងអាចចាត់ទុកថាជាការវាយប្រហារសំដៅប្រឆាំងប្រជាជនស៊ីវិល។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើការវាយប្រហារនោះសំដៅប្រឆាំងលើតែបុគ្គលមួយចំនួនតូចដែលបានកំណត់ ឬត្រូវបានជ្រើសរើសខ្លះៗនោះ គឺមិនទាន់មានលក្ខណៈគ្រាប់គ្រាន់នៅឡើយទេ។ រីឯពាក្យថា *ជនស៊ីវិល* គឺជាជនដែលមិនមានឋានៈជាសមាជិកនៃកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ និងអ្នកប្រយុទ្ធផ្សេងទៀត (កងជីវពល ទាហានស្ម័គ្រចិត្ត និងសមាជិករបស់ក្រុមចលនាតស៊ូដែលមានការចាត់តាំង)។

---

[៦] ដដែល ដូចខាងលើ។ កថាខណ្ឌ៣០០។

[៧] ដដែល ដូចខាងលើ។ កថាខណ្ឌ៣០១។

ដូច្នេះពាក្យថា *ប្រជាជនស៊ីវិល* អាចកំណត់បានថា គឺជាជនដែលមិនមែនជាសមាជិកនៃកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ ឬមិនមែនជាជនត្រូវទទួលស្គាល់ថាជាអ្នកប្រយុទ្ធ ។ បុគ្គលមួយរូបត្រូវបានចាត់ទុកថាជា*ជនស៊ីវិល* ប្រសិនបើឋានៈរបស់បុគ្គលនោះមិនមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ ។

ចំពោះទាហាន ឬសមាជិកនៃកងកម្លាំប្រដាប់អាវុធ ដែលមិនបានចូលរួមនៅក្នុងការប្រយុទ្ធ ឬបាត់បង់សម្ថតភាពក្នុងការប្រយុទ្ធ មិនត្រូវបានចាត់ទុកថាជាជនស៊ីវិលឡើយ ។ ប៉ុន្តែ វត្តមានរបស់បុគ្គលមួយចំនួនដែលមិនស្ថិតនៅក្រោមនិយមន័យនៃជនស៊ីវិល ហើយបុគ្គលទាំងនោះស្ថិតនៅក្នុងចំណោមប្រជាជនស៊ីវិល មិនអាចដកហូតលក្ខណៈជាជនស៊ីវិលរបស់ប្រជាជនទាំងនោះបានទេ ។

ដើម្បីបង្ហាញឲ្យឃើញថា ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិបានកើតឡើងនៅអំឡុងពេលនៃជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ចាំបាច់ត្រូវតែបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់ថា ប្រជាជនស៊ីវិលត្រូវបានកំណត់ជាគោលដៅចំបងនៃការវាយប្រហារ ។ ច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិតម្រូវឲ្យភាគីនានានៃជម្លោះ ញែកឲ្យដាច់ពីគ្នាគ្រប់ពេលទាំងអស់រវាង *ប្រជាជនស៊ីវិល* និង *អ្នកប្រយុទ្ធ* និងតម្រូវមិនឲ្យវាយប្រហារលើគោលដៅយោធា ប្រសិនបើការវាយប្រហារនោះ ទំនងជាបង្ករឲ្យមានចំនួនអ្នកស្លាប់ ឬប៉ះពាល់ដល់ជនស៊ីវិលច្រើនលើសលុបគឺលើសពីផលប្រយោជន៍យោធាដែលគេអាចប៉ាន់ស្មានទុកមុន ។

តើត្រូវធ្វើដូចម្ដេចដើម្បីកំណត់ថា ការវាយប្រហារមួយ ជាការវាយប្រហារមានគោលដៅ ឬគ្មានគោលដៅប្រឆាំងជនស៊ីវិល?

ដើម្បីកំណត់ថាការវាយប្រហារមួយមានគោលដៅប្រឆាំងនឹងជនស៊ីវិល ចាំបាច់ត្រូវពិនិត្យមើលលើកត្តាទាំងឡាយដែលពាក់ព័ន្ធរួមមាន ៖

- មធ្យោបាយ និងវិធីសាស្ត្រដែលប្រើប្រាស់នៅក្នុងការវាយប្រហារ
- ឋានៈរបស់ជនរងគ្រោះ
- ចំនួនជនរងគ្រោះ
- លក្ខណៈនៃឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងការវាយប្រហារ និងការបង្ក្រាបអ្នកតស៊ូនាអំឡុងពេលនោះ និង
- ទំហំនៃកម្លាំងវាយប្រហារដែលអាចនិយាយបានថា បានគោរពតាម ឬមានចេតនាគោរពតាមលក្ខខណ្ឌប្រុងប្រយ័ត្នទាំងឡាយនៃច្បាប់សង្គ្រាម ។

នៅក្នុងករណីដែលការវាយប្រហារសំដៅត្រង់ៗលើប្រជាជនស៊ីវិលជាទូទៅ នៅពេលនោះ គឺពុំចាំបាច់បង្ហាញថា ជនរងគ្រោះទាំងនោះជាប់ទាក់ទងជាមួយក្រុមពិសេសណាមួយ ខាងនយោបាយជាតិពន្ធុ ឬផ្សេងឡើយ ។ មានន័យថា ឲ្យតែការវាយប្រហារនោះសំដៅយកប្រជាជនស៊ីវិលជាគោល

ដោយដើម្បីធ្វើការវាយប្រហារ ទោះបីជាអ្នកស្ថិតនៅក្នុងចំណោមក្រុមប្រជាជនស៊ីវិលនោះមានឋានៈបុគ្គលជាអ្វីក៏ដោយ អំពើនោះគឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។

ហេតុដូច្នេះ ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អាចរួមបញ្ចូលទាំងការវាយប្រហាររបស់រដ្ឋមួយលើប្រជាជនរបស់រដ្ឋខ្លួនឯងដែរ ។[៨]

៤) មូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា

ដើម្បីកំណត់ថា ការវាយប្រហារប្រឆាំងនឹងប្រជាជនស៊ីវិល ជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ចាំបាច់ត្រូវមើលលើលក្ខខណ្ឌតម្រូវមួយទៀត គឺការវាយប្រហារនោះ ត្រូវតែជាការវាយប្រហារដោយសារមូលហេតុជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា ។ ធាតុផ្សំនេះសំដៅទៅលើលក្ខណៈនៃការវាយប្រហារ ពុំមែនជាធាតុផ្សំនៃបទល្មើសណាមួយជាក់លាក់ឡើយ ។ ក្នុងការអនុវត្តការវាយប្រហារ ចាំបាច់ត្រូវតែមានចេតនារើសអើង ។[៩]

គួរកត់សម្គាល់ថា នៅត្រង់លក្ខខណ្ឌនៃការវាយប្រហារ ត្រូវតែធ្វើឡើងដោយសារមូលហេតុជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬសាសនា គឺមានលក្ខណៈផ្សេងគ្នាពីតុលាការអន្តរជាតិមួយទៅតុលាការអន្តរជាតិមួយទៀត ដូចជា អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉្វាន់ដា ជាដើម ។ ឧទាហរណ៍ នៅត្រង់មាត្រា៥ នៃច្បាប់របស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានចែងថា ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ ដែលគ្មានអាជ្ញាយុកាល គឺអំពើណាមួយដូចខាងក្រោម ដែលវាយប្រហារជាទូទៅ ឬដោយមានការរៀបចំប្រឆាំងទៅលើប្រជាជនស៊ីវិលដោយមូលហេតុ ជាតិ នយោបាយ ជាតិពន្ធុ ពូជសាសន៍ ឬ សាសនាណាមួយ ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា បានបកស្រាយមាត្រានេះថា ជាយុត្តាធិការបន្ថែម ដែលចែងទាក់ទងនឹងលក្ខណៈនៃ *ការវាយប្រហារ* មិនមែនទាក់ទងនឹង *បទល្មើសជាក់លាក់* នោះទេ ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា នៅក្រោមធម្មនុញ្ញ ណូរ៉េមប៊ឺក (Nuremberg) ធម្មនុញ្ញ តូក្យូ (Tokyo) និងច្បាប់លេខ១០របស់ក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រង បានបញ្ជាក់ថា រាល់ធាតុផ្សំជាមូលដ្ឋាននៃការរើសអើង ត្រូវបានកំណត់ត្រឹមបទល្មើសដែលជាការធ្វើទុកបុកម្នេញ ក្នុងនោះធាតុចេតនានៃការរើសអើងតម្រូវឲ្យមានជាចាំបាច់ ។

រីឯ យុត្តិសាស្ត្រ និងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ បានបញ្ជាក់ច្បាស់ថា ផ្អែកតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ធាតុផ្សំចេតនានៃការរើសអើងមិនមែនជាធាតុផ្សំផ្លូវច្បាប់នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋ

---

[៨] ដដែល ដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ៣០៧-៣១៧ ។

[៩] ដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពររបស់ព្រះរាជអាជ្ញា អនុលោមតាមវិធាន៦៦, ចុះថ្ងៃទី១៦ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១០, ឯកសារ D390, កថាខណ្ឌទី១២៥០ ។

កម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ លើកលែងតែការធ្វើទុកបុកម្នេញដែលតម្រូវឲ្យមានធាតុចេតនានៃការរើសអើងនេះ ។

ដូច្នេះឃើញថា នៅក្នុងយុត្តិសាស្រ្ត និងលក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ មានការកំណត់ផ្សេងគ្នាពីអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាទាក់ទងនឹងធាតុផ្សំចេតនានៃ *ការរើសអើង*។

៥) ទំនាក់ទំនងរវាងអំពើរបស់ជនជាប់ចោទនឹងការវាយប្រហារ

អំពើរបស់ជនជាប់ចោទ ត្រូវតែជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារជាសត្យានុម័ត ទោះជាអំពើនោះជាអំពើប្រភេទណាក៏ដោយ ឬមានផលវិបាកយ៉ាងណាក៏ដោយ ដរាបណាអំពើទាំងនោះមិនត្រូវបានកាត់ផ្តាច់ទាំងស្រុងចេញពីបរិបទនៃការវាយប្រហារ ។

ឧក្រិដ្ឋកម្មមួយដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងមុន ឬក្រោយការវាយប្រហារជាចម្បងប្រឆាំងលើប្រជាជនស៊ីវិល ក៏អាចចាត់ទុកថាជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារដែរ ប្រសិនបើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តមានទំនាក់ទំនងជិតស្និតជាមួយនឹងការវាយប្រហារនោះ ។[១០] ក៏ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើឧក្រិដ្ឋកម្មមួយកើតឡើងនៅដាច់ឆ្ងាយពីកន្លែងដែលមានការវាយប្រហារ ហើយមិនមានហេតុផលសមស្របណាមួយអាចនិយាយបានថាឧក្រិដ្ឋកម្មនោះជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារ នៅពេលនោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលកើតឡើងពុំអាចចាត់ទុកជាការវាយប្រហារបានទេ ។

៦) លក្ខខណ្ឌដឹង

ជនជាប់ចោទនៃបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ត្រូវតែបានដឹងថា មានការវាយប្រហារលើប្រជាជនស៊ីវិល ព្រមទាំងដឹងថាអំពើរបស់ខ្លួន គឺជាផ្នែកមួយនៃការវាយប្រហារនោះ ។ ជនជាប់ចោទត្រូវដឹងអំពីបរិបទទាំងមូលដែលអំពើនោះកើតឡើង ប៉ុន្តែមិនចាំបាច់ត្រូវដឹងលម្អិតអំពីការវាយប្រហារ ឬរួមចំណែកដឹងអំពីគោលបំណង ឬគោលដៅនៃការវាយប្រហារនោះទេ ។

តើធ្វើយ៉ាងណាដើម្បីបង្ហាញថា ជនជាប់ចោទបានដឹង ឬមិនបានដឹងអំពីឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានកើតឡើង?

ចម្លើយនៃសំណួរនេះ គឺថាគេមិនអាចកំណត់អំពីលក្ខខណ្ឌជាក់លាក់បានទេ ប៉ុន្តែភស្តុតាងនៃការដឹង គឺអាស្រ័យលើអង្គហេតុនៃករណីជាក់លាក់នីមួយៗ ហើយការបង្ហាញធាតុផ្សំតាមផ្លូវច្បាប់ថាយ៉ាងណានោះ គឺអាស្រ័យតាមកាលៈទេសៈជាក់ស្តែងនីមួយៗ ។[១១]

[១០] សាលក្រម ឌុច, កថាខណ្ឌ៣១៨ ។

[១១] ដដែល ដូចខាងលើ ។ កថាខណ្ឌ៣១៩ ។

សូមបញ្ជាក់ថា ប្រសិនបើអវត្តមានធាតុផ្សំណាមួយ ក្នុងចំណោមធាតុផ្សំទូទៅទាំងអស់ខាងលើ បទល្មើសទាំងឡាយដែលចែងនៅក្នុងមាត្រា៥ នៃច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ពុំទាន់អាចចាត់ទុកថាជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិបាននៅឡើយទេ ។ បទល្មើសដែលកើតឡើងអាចចាត់ទុកបានត្រឹមតែជាឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ដែលស្ថិតនៅក្រោមច្បាប់ជាតិតែប៉ុណ្ណោះ ។[១២]

បទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ក្នុងសំណុំរឿង០០១ និងសំណុំរឿង០០២

ក្នុងសំណុំរឿង០០១ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា បានរកឃើញថា ឌុច បានប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ រួមមាន ៖

- ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយមូលហេតុនយោបាយ ដែលរួមបញ្ចូលនូវបទល្មើសការសម្លាប់រង្គាល (រួមបញ្ចូលទាំងការធ្វើមនុស្សឃាត)
- ការធ្វើឲ្យទៅជាទាសករ
- ការដាក់ក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង
- ការធ្វើទារុណកម្ម (រួមទាំងការរំលោភលើផ្លូវភេទមួយករណី) និង
- អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ។[១៣]

ក្រៅពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក៏បានផ្តន្ទាទោស ឌុច ពីបទបំពារបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៤៩ដែរ ហើយបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគាររយៈ៣៥ឆ្នាំ ។

ទោះបីជាយ៉ាងណា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា បានសម្រេចបដិសេធ ការរកឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង នៅត្រង់ចំណុចស្រូបបញ្ចូលបទឧក្រិដ្ឋមូលដ្ឋានដទៃទៀតនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ទៅក្នុងបទធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានរកឃើញថា ឌុច ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ ។[១៤] ប៉ុន្តែ បានបន្ថែមទម្ងន់ទោសចំពោះ ឌុច ពីបទសម្លាប់រង្គាល (រួមបញ្ចូលអំពើមនុស្សឃាត) បទធ្វើឲ្យទៅជាទាសករ

---

[១២] សូមមើលសៀវភៅ INTERNATIONAL CRIMINAL LAW, និពន្ធដោយ Antonio Cassese, ទំព័រ១១៥, បោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ២០០៨, បោះពុម្ពនៅសហរដ្ឋអាមេរិក ដោយ Oxford University Press Inc., New York ។

[១៣] សាលក្រម ឌុច, កថាខណ្ឌ៦៧៧ ។

[១៤] សំណុំរឿង០០១ សាលដីកា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ចុះថ្ងៃទី៣ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២, ឯកសារF28, ទំព័រ៥៦២ ជាភាសាខ្មែរ ។

បទដាក់ក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង បទធ្វើទារុណកម្ម និងអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀត ។ ដោយសារការបន្ថែមទម្ងន់ទោស ឌុច ត្រូវអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចដាក់ក្នុងពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត ។

ចំពោះសំណុំរឿង០០២ នាពេលបច្ចុប្បន្ន មានតែជនជាប់ចោទ ខៀវ សំផន និង នួន ជា តែប៉ុណ្ណោះ ដែលកំពុងទទួលការជំនុំជម្រះនៅក្នុងសវនាការដំណាក់កាលដំបូង ដោយផ្តោតជាសំខាន់លើឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ ផ្នែកដំបូងដែលអង្គជំនុំជម្រះលើកយកមកបើកសវនាការនេះ ត្រូវបានកំណត់ថាជាសំណុំរឿង០០២/០១ ។ អង្គហេតុពាក់ព័ន្ធ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើកយកមកជំនុំជម្រះទាក់ទងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនៅក្នុងសំណុំរឿង០០២/០១នេះ រួមមាន ការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដោយបង្ខំ ដំណាក់កាលទី១ និងដំណាក់កាលទី២ និងការសម្លាប់អតីតទាហាន លន់ នល់ នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ក្នុងខេត្តពោធិសាត់ បន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមបានឡើងកាន់អំណាចភ្លាមៗក្នុងឆ្នាំ១៩៧៥ ។ បទល្មើសជាក់លាក់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ដែលអង្គជំនុំជម្រះលើកយកមកពិចារណាក្នុងសវនាការសំណុំរឿង០០២/០១ មានដូចជា ៖

១) ការធ្វើមនុស្សឃាត (នៅអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទី១ និងការសម្លាប់អតីតទាហានលន់នល់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃភ្លាមៗបន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមឡើងកាន់អំណាច) ។

២) ការសម្លាប់រង្គាល (នៅអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទី១ និងដំណាក់កាលទី២ និងការសម្លាប់អតីតទាហានលន់នល់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ភ្លាមៗបន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមឡើងកាន់អំណាច) ។

៣) ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញខាងនយោបាយ (នៅអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដំណាក់កាលទី១ និងដំណាក់កាលទី២ និងការសម្លាប់អតីតទាហានលន់នល់នៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ភ្លាមៗបន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមឡើងកាន់អំណាច) ។

៤) អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្រោមទម្រង់ជាការប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស (នៅអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដំណាក់កាលទី១ និង ដំណាក់កាលទី២) ។

៥) អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងៗទៀតក្រោមទម្រង់ជាការជម្លៀសដោយបង្ខំ (នៅអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជន ដំណាក់កាលទី១ និង ដំណាក់កាលទី២) ។

៦) ការបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ (នៅអំឡុងពេលនៃការផ្លាស់ទីលំនៅប្រជាជនដំណាក់កាលទី២) ។[១៥]

---

[១៥] ឧបសម្ព័ន្ធ, បញ្ជីកថាខណ្ឌ និងផ្នែកនានានៃដីកាដំណោះស្រាយដែលទាក់ទងនឹងការជំនុំជម្រះដំណាក់កាលដំបូង នៅក្នុងសំណុំរឿង០០២/០១ ដែលបានធ្វើការកែប្រែបន្ទាប់ពីអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានចេញសេចក្តីសម្រេចអំពីបញ្ហាសម្បទារបស់ អៀង ធីរិទ្ធ ក្នុងការចូលរួមសវនាការ និងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង លើសំណើរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងការបញ្ចូលទីតាំងឧក្រិដ្ឋកម្មបន្ថែមនៅក្នុងវិសាលភាពនៃការជំនុំជម្រះសំណុំរឿង០០២/០១, ឯកសារE124/7.3 ។

អង្គជំនុំជម្រះគ្រោងនឹងបញ្ចប់កិច្ចពិភាក្សាដេញដោលលើសំណុំរឿង០០២/០១ ដោយអនុញ្ញាតឲ្យភាគីធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបិទបញ្ចប់នៅក្នុងសវនាការចាប់ពីថ្ងៃទី១៦ដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែតុលាឆ្នាំ២០១៣ ។ អង្គជំនុំជម្រះអាចនឹងចេញសាលក្រមសម្រេចសេចក្តីលើសំណុំរឿង០០២/០១ ទាក់ទងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ នៅក្នុងឆមាសទី១ឆ្នាំ២០១៤ ។